

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА, ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВО- ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

М. О. Бідюк

викладач кафедри конституційного права та правосуддя

МОНОПОЛІЯ АДВОКАТУРИ: КРОК ВПЕРЕД ЧИ ДВА НАЗАД?

Минуло майже чотири роки з тих пір, як законодавство, яке регулювало адвокатську діяльність, зазнало корінних змін. Знадобився тривалий час для того, щоб оговтатися, призвичаїтися та перелаштуватися. Деякі адвокати та правники й досі не вважають певні новели «нового» закону доцільними, тобто такими, що відповідають сучасним українським реаліям.

Проте сьогодні знову спадає на думку вислів Геракліта: «Все плине, все змінюється». І ось ми знову опинилися на порозі змін. Наша держава взяла курс на реформи. Нововведення не оминули і правове становище адвокатів [1].

Так, 02.06.2016 Верховна Рада України прийняла Закон про внесення змін до Конституції України в частині правосуддя, який набрав чинності 30.09.2016. Після внесених змін ст. 131² Конституції України передбачає введення обмеження на представництво в судах інтересів особи — т. зв. «адвокатську монополію». Щодо часу запровадження цієї норми в дію, то п. 16¹ «Перехідних положень» Конституції України встановлює, що представництво виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюватиметься з 01.01.2017; у судах апеляційної інстанції — з 01.01.2018; у судах першої інстанції — з 01.01.2019. Виключне представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах прокурорами або адвокатами розпочнеться з 01.01.2020.

Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання цим законом чинності, здійснюватиметься за правилами, які діяли до цього, до тих пір, поки не будуть ухвалені остаточні судові рішення, які не підлягатимуть оскарженню [2, п.16¹].

Закон передбачає винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів і референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними або дієздатність яких обмежена.

Що стосується представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними або дієздатність яких обмежена, то цей виняток є достатньо зрозумілим. Оскільки, відповідно до ст. 242 Цивільного кодексу України, вказану категорію осіб представляють законні представники.

Питання викликає інше поняття. Адже абсолютно незрозуміло, що слід мати на увазі під «малозначними спорами»? І хто визначатиме, який спір є значним, а який не дуже? Наприклад, сторона спору скоріш за все вважатиме його таким, що має суттєве значення. Така законодавча невизначеність може спричинити появу суттєвих проблем на практиці, оскільки не ясно, чим варто керуватися при визначенні вагомості спору. Наприклад, суд першої інстанції визнає спір малозначним і не вимагатиме обов'язкової участі адвоката. А у разі оскарження, якщо суд апеляційної інстанції займе іншу позицію, це може стати підставою скасування рішення. Тож може бути два виходи: деталізувати норму або ж прибрати взагалі [1].

Закон повинен відповідати потребам та інтересам суспільства та захищати його. Чи такою є мета впровадження адвокатської монополії? Навряд чи. Наявність у юриста свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю не є запорукою його професіоналізму. Фізичні та юридичні особи повинні звертатися до адвоката, тому що у них є потреба у цьому чи бажання, зважаючи при цьому на його репутацію та кількість виграних справ, а не тому, що законодавець не залишив їм іншого вибору. У зв'язку з цим складається враження, що запропоновані зміни спрямовані на захист інтересів адвокатів, а не простих громадян.

Що стосується впливу Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» на вартість послуг

адвокатів, то тут знову ж таки думки розділились. Деякі вважають, що конкуренція існуватиме й надалі, оскільки адвокатів в Україні достатня кількість, а зараз стане ще більше, тому вартість їхніх послуг не зросте. Інші ж, навпаки, стверджують, що надання виключного права адвокатам на представництво у суді призведе до того, що платити доведеться більше. Оскільки адвокати можуть скористатися своїм монопольним становищем і почнуть диктувати свої умови, встановлюючи такі ціни на послуги, які забажають.

У нинішній Німеччині, при населенні більше 60 млн чоловік, працює 160 000 адвокатів. В Україні ж на 46 млн населення — 36 000 адвокатів. Однак після введення монополії очікується зростання числа адвокатів десь до 150 000 чоловік. Як бачимо, у нас буде навіть більше адвокатів, ніж у Німеччині в розрахунку на людину. При цьому ціна на юридичні послуги, які, з точки зору бізнесу, є не чим іншим, як товаром, формується ринком і здоровою конкуренцією. При наявності такої армії адвокатів утримувати не виправдано високу ціну буде нереально. Адвокати змушені будуть відповідати реальним ціновим викликам ринку, який сам себе врегулює [3].

Прихильники адвокатської монополії говорять про те, що це не нове явище, дієвість та ефективність якого спостерігається в європейських країнах. Однак чи цим повинен керуватися законодавець при прийнятті законів, чи, можливо, варто зважати на історичні аспекти розвитку й становлення України та на її сучасні потреби.

Отже, прихильники адвокатської монополії апелюють до того, що надання послуг адвокатами гарантує їх високу якість. Ті ж, хто проти, стверджують, що прийняття таких змін суттєво обмежить права людей. Проте у такій ситуації, як майже завжди, правда лежить десь посередині. Введення адвокатської монополії є можливим, проте для її ефективного запровадження необхідно передбачити ширше коло винятків, до яких, зокрема, треба віднести корпоративних юристів.

Література

1. Александров Д., Кулакевич М. Монополия адвокатуры: что на нас чекает? [Електронний ресурс] / Д. Александров, М. Кулакевич // Юридична Газета. — Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/>

[publications/practice/inshe /monopoliya-advokaturi-shcho-na-nas-chekae.html](http://publications/practice/inshe/monopoliya-advokaturi-shcho-na-nas-chekae.html). — Назва з екрана.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року (з наст. змінами) [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
3. Гвоздний В. 5 мифов о «монополии адвокатуры», или Почему бизнесу не нужно бояться [Електронний ресурс] / В. Гвоздний // ForbesУкраина. — Режим доступу: <http://forbes.net.ua/opinions/1417594-5-mifov-o-monopolii-advokatury-ili-pochemu-biznesu-ne-nuzhno-boyatsya>. — Назва з екрана.